

นิทานเรื่องที่ ๑๘

ในป่าช้ามีตึกที่เวตาลพำนักอยู่บนกิ่งงอกโคนนั้น เต็มไปด้วยเปลวไฟที่แลบเลี้ยวอยู่บนจิตกาธานที่ไข้เผาศพ

เปลวอัคคีอันแรงร้อนวูบวาบดูราวกับกลิ่นของพวกรกษสที่ตัวดำไปมาในการเสพเนื้อมนุษย์สด ๆ แต่ภาพอันน่าสะพรึงกลัวดังกล่าวหาได้ทำให้พระราชาทรงหวาดหวั่นไม่ ขณะที่ทรงดำเนินฝ่าไปจนถึงต้นงอก

และ ณ ที่สุดสถานมีตึกนั้นเอง โดยไม่คาดฝัน พระราชาประสพภาพสิ่งอันน่าเกลียดต่าง ๆ คือ มีศพของบุคคลต่าง ๆ หน้าตากประหลาดคล้ายคลึงกันแขวนอยู่บนกิ่งไม้เหมือนกับตัวเวตาลันบร็อยนับนพันห้อยอยู่ พระเจ้าตรีวิกรมเสนทอดพระเนตรเห็นแล้วทรงรำพึงในพระทัยว่า “อนันันอะไรกัน หรือว่านี่เป็นภาพมายาที่เวตาลเนรมิตขึ้น เพื่อจะถ่วงเวลาเราเล่น และเราจะต้องเสียเวลาสักเท่าไร จึงจะหาได้ถูกต้องว่าศพไหนคือเวตาลตัวจริง ถ้าเราจะต้องเสียเวลาทั้งคืน เราก็คงจะทำภาพพริกให้เสร็จไม่ได้ ถ้าอย่างนั้นเราจะเข้ากองไฟเสียดีกว่า แทนที่จะทนรับความอับยศเพราะเรื่องอย่างนี้” ฝ่ายเวตาลเมื่อทราบวาระน้ำจิตของพระราชาเช่นนั้น ก็มีความพอใจในความกล้าหาญมานะเด็ดเดี่ยวอย่างยิ่ง จึงคลายมายาเวททั้งปวง ทำให้พระราชารู้สึกว่าเห็นตึกจริงของตน คือ เวตาลที่เป็นซากศพแขวนอยู่บนกิ่งไม้แต่เพียงผู้เดียว ในขณะที่รูปมายาทั้งหลายอันตรธานหายไป พระราชาทรงปลดเวตาลลงจากกิ่งงอก เอาพาดพระอัสสาแล้วเสด็จกลับไปตามหนทางเดิม ขณะที่มาตามทางเวตาลก็กล่าวกะพระราชาว่า “ราชะ ความแข็งแรงของพระองค์เป็นที่น่าสรรเสริญอยู่ ถ้ากระไรลองฟังนิทานของข้าอีกสักหนึ่งเรื่องเป็นอย่างไร”

เรื่องมีว่า มินครอันงดงามแห่งหนึ่งบนโลกนี้ชื่อนครอูชยนิ เมืองนี้จะงามเป็นรองก็แต่นครโกควตี (ของวาสุกินาราช) และนครอมราวตี(ของพระอนิทร) เท่านั้น ซึ่งพระศิวะผู้ทรงเล่นพนันกับพระเคารีเทวีได้ทรงเลือกเป็นที่ทรงพระสำราญร่วมกันในโลก เพราะนครอูชยนินี้งามยิ่งกว่างาม เลิศยิ่งกว่าเลิศ ในพระนครนี้มีสิ่งบันเทิงใจนานาประการ ซึ่งผู้มาเยือนที่มีเกียรติยศเด่นหรือฐานร่ำรวยเท่านั้นที่จะถูกต้อนรับเป็นอย่างดี ณ ที่นี้สิ่งที่ตั้งเต่งก็คือ ถันนารี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็คือคิ้วเรียวงามเหมือนจันทร์ทกลา (เสี้ยวพระจันทร์) สิ่งทีกลอกกลับไปมาเนื่องนิจก็คือเนตรดำลลับอันเหลือบขม้ายของมองพู สิ่งทีดูมืดก็คือราตรี สิ่งทีคดงอไปมาได้ก็คือ บทกวีนิพนธ์อันมีหลายแง่ของกวี สิ่งทีเห็นบ้ำคลั่งคือคชสารเอามัน สิ่งทีเป็นความเย็นเยือกก็คือ มุกตมณี น้ำจันท์ และดวงศศี

ในเมืองนั้น มีพราหมณ์ชำนานูเวทอยู่คนหนึ่งชื่อ เทวสวามิน ผู้กระทำอัชฌุพิธิสั่งเวทพามาหลายครั้ง และพราหมณ์ผู้นี้ก็คือ พราหมณ์มหาศาลร่ำรวยด้วยสินทรัพย์นับไม่ถ้วน เป็นที่เคารพยกย่องของพระราชาแห่งแคว้นแคว้น ผู้มีพระนามว่า จันทรประภะ ในกาลต่อมา พราหมณ์เทวสวามินมีบุตรชายชื่อจันทรสวามิน ผู้ซึ่งได้เล่าเรียนศิลปวิทยาเป็นอันมากเมื่อจำเริญวัยเป็นหนุ่มฉกรรจ์ แต่เขาก็หาได้นำวิชาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ กลับหลงใหลมัวเมาในการพนันอย่างหามรุ่งหามค่ำ คราวหนึ่งพราหมณ์หนุ่มจันทรสวามินเข้าไปในบ่อนการพนันเพื่อจะเล่นการพนัน ทำให้เกิดปั่นป่วนโกลาหลในบ่อนขึ้น เพราะนักการพนันในที่นั้นแลเห็นขาใหญ่มีระดัมมหาเศรษฐีเข้ามาเล่น ก็เอิ้นเข้ามาดูด้วยความอยากรู้อยากเห็น จันทรสวามินหนุ่มผู้มีเงินเต็มกระเป่า พออย่างเข้ามาก็คุยโอ้อวว่า “ไหน – ไหน ใครในห้องนี้จะถูกข้าต้อนเหมือนแพะบ้าง ถ้าอยากเป็นก็เข้ามาเลย ข้านี้แหละจำทำให้หมดตัว ต่อให้มิตรพี่ยลันโลกอย่างทั่วทุกแควเจ้านครอลกา (ชื่อเมืองสวยงาม ตั้งอยู่บนไหล่เขาหิมาลัย เป็นที่ประทับของพระกเวร พญาฤษสามขาโลกบาลประจำทิศเหนือ และเป็นเจ้าแห่งขุมทรัพย์ทั้งปวงในโลก) ข้าก็ยังดันแทนบจะหมดตัวมาแล้ว” พราหมณ์หนุ่มลงมือเล่นพนันสกาอย่างสนุกสนานด้วยความเหิมเกริม มีข้ากัถูกกินเรียบด้วยฝีมือของนักพนันยอดโง่งในที่นั้น ชายหนุ่มเสียหมดทุกอย่างแม้กระทั่งเสื้อผ้าที่นุ่งห่มอยู่ และเมื่อถูกยึดเงินเจ้าของบ่อนมาเล่นแก้ตัวก็เสียหมดอีก ด้วยเหตุนี้พอถูกเจ้าของบ่อนทวงหนี้ ชายหนุ่มจึงไม่มีอะไรจะให้ ทำให้เจ้าของบ่อนโกรธมาก สั่งให้ลูกน้องจับจันทรสวามินนอนลงแล้วโบยตีด้วยหวาย จนเป็นริ้วรอยไปทั้งตัว นอนสลบไม่ไหวตึงเหมือนก้อนหิน ร่างที่นอนไม่กระตุกกระดิกของชายหนุ่มดูเหมือนคนตาย จนเวลาผ่านไปสองสามวันก็ฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีก แต่ยังไม่กระตุกกระดิกตามเคย เจ้าของบ่อนแลเห็นก็โกรธมาก และกล่าวแก่พวกบริวารในโรงบ่อนและนักการพนันที่มาเล่นพนันเป็นขาประจำของบ่อนว่า “เจ้าคนนี้พยายามใช้เล่ห์หลบเลี่ยงหนี บิดตะกูดฉ้อโกงไปต่าง ๆ เพราะฉะนั้น จงจับอ้ายคนโสโครกนี้ไปโยนทิ้งที่บ่อแห่ง ซึ่งเป็นบ่อน้ำเก่าข้างนอกนั้น ข้าจะให้เงินแก่ผู้ที่ทำตามคำสั่งของข้าเป็นรางวัล”

เมื่อหัวหน้าบ่อนประกาศแก่นักพนันดังนี้ คนเหล่านั้นก็ช่วยกันแบกร่างจันทรสวามินเข้าไปในป่า มองหาบ่อน้ำเก่าอย่างที่ว่าก็ไม่พบ นักพนันแก่ผู้หนึ่งจึงพูดกับพรรคพวกว่า “เจ้าหนุ่มนี้มันตายแล้ว จะต้องลำบากไปหาบ่อน้ำที่ไหนให้มันจวนวายเปล่า ๆ เราปล่อยมันไว้ตรงนี้แหละ แล้วไปบอกนายบ่อนว่าเราโยนมันลงบ่อไปแล้ว” ทุกคนได้ฟังก็เห็นด้วยและตกลงทำตามคำสั่ง

ด้วยประการฉะนี้ พวกนักพนันก็ทิ้งร่างของจันทรสวามินไว้ในป่า แล้วแยกย้ายกันกลับไป จันทรสวามินเห็นว่าปลอดภัยแล้วก็ลุกขึ้น แลเข้าไปสู่ทวารลัยของพระศิวะ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ นั้น ชายหนุ่มค่อยพักฟื้นมีเรี่ยวแรงขึ้นบ้าง ก็รำพึงแก่ตัวเองด้วยความเศร้าใจว่า “อนิจจา เพราะข้าไปหลงกลของอ้ายพวกขี้โกงพวกนั้นแท้ ๆ ข้าถูกมันหลอกต้มเสียแปดปี จนไม่มีอะไรเหลือติดตัวเลย ข้าจะออกไปเดินที่ไหนได้เล่าในสภาพเช่นนี้ ร่างเปลือยเปล่ามิพอ ยิ่งรอยที่ถูกเขียนเติมไปทั้งตัว และเป็นฝุ่นมอมแมมสกปรกอย่างนี้ ถ้าพอแลเห็นข้าในสภาพเช่นนี้ หรือญาติของข้าตลอดจนเพื่อน ๆ ของข้าก็ตาม เมื่อแลเห็นข้าเขาจะนึกอย่างไร เพราะฉะนั้นข้าจะหลบอยู่ในทวารลัยตลอดวัน ถึงเวลากลางคืนค่อยออกไปหาอาหารมาขายใส่พอประทังชีวิต ขณะที่ข้ากำลังตรึกตรองเรื่องความหิวและร่างกายที่เปลือยเปล่าอยู่นี้ พระอาทิตย์ก็ค่อนม่อนคลายความแรงร้อนลง และกำลังสลัดอาภรณ์ที่นุ่งห่มคืออากาศ

ให้เคลื่อนคล้อยลงสู่อัสตง ณ หลังเขานันไกลสุดขอบฟ้า จนลับดวงไปในที่สุด

ขณะนั้นฤๅษีประเภทปาศุต (ปาศุต) (ชื่อฤๅษีพวกหนึ่งซึ่งเป็นสาวกของพระปศุติ หรือพระศิวะ ผู้เป็นใหญ่ในสัตว์เลี้ยงทั้งหลาย) ผู้หนึ่งก็เข้ามาในเทวาลัย มีร่างกายอันชะโลมด้วยเถาถ่านกระดูก (จากจิตกาธาน) มีมวยผมมนไวบนศีรษะ มือถือสามง่ามด้ามยาว (ตรีศูล) ดูราวกับพระศิวะองค์ที่สอง เมื่อแลเห็นจันทร์สวามินก็ถามว่า “เจ้าคือใคร” จันทร์สวามินก็เล่าเรื่องให้ฟังโดยตลอด และก้มศีรษะแสดงความเคารพอย่างนอบน้อม ฤๅษีเมื่อได้ฟังดังนั้นก็กล่าวด้วยความเมตตาว่า “เจ้าหนุ่มเอ๋ย เจ้ากระเซอะกระเซิงมาถึงที่นี่ ซึ่งเป็นอาศรมของข้าโดยไม่มีกิมิไม่ฝัน จงเป็นแขกของข้าเถิด ลูกขึ้นไปอาบน้ำเสียก่อนแล้วค่อยมากินอาหาร ซึ่งข้าก็ขานมาเมื่อเช้านี้” เมื่อฤๅษีกล่าวดังนี้ จันทร์สวามินก็กล่าวด้วยความเคารพว่า “ทำสาธุที่เคารพ ตัวข้าเป็นพราหมณ์โดยกำเนิด ข้าจะกินอาหารที่ท่านก็ขานมาได้อย่างไรเล่าขอรับ”

เมื่อฤๅษีผู้ใจดี ผู้ชานาญพระเวทมนตรา ได้ฟังดังนั้นก็เดินเข้าไปในบรรณาคม นั่งลงเข้ามานสมาธิสักครู่หนึ่งก็เรียกรูปีวิทยาให้ปรากฏ รูปีวิทยานี้สามารถเนรมิตทุกสิ่งตามคำสั่งของผู้เป็นนายได้ทั้งสิ้น เมื่อปรากฏต่อหน้าฤๅษีแล้วก็กล่าวว่า “ท่านจะใช้ให้ข้าพเจ้าทำอะไร จงบอกมาเถิด” ฤๅษีจึงบัญชาว่า “จงเตรียมของให้พร้อมสรรพเพื่อต้อนรับแขกคนตะกะของข้า” รูปีวิทยาก็ตอบว่า “ข้าจะทำทุกอย่างตามที่ท่านสั่ง” ทันใดนั้นจันทร์สวามินก็แลเห็นกนกนคร (เมืองทอง) ปรากฏขึ้นต่อหน้า ประกอบด้วยอุทยานอันงามวิจิตร มีหญิงบาทบริจาริกาอยู่ในนั้นเป็นอันมาก นางเหล่านั้นเข้ามาใกล้จันทร์สวามิน ผู้ลบล้างความอิจฉาริษยาใจเป็นล้นพ้น นางกล่าวว่า “โปรดลูกรู้เถิด ตามข้ามา จงบริโภคอาหารอร่อยให้เต็มที แล้วลืมความเหน็ดเหนื่อยลำบากกายเสียให้หมด” นางเหล่านั้นพาชายหนุ่มเข้าไปในเมืองทอง อาบน้ำให้ และลูบไล้ด้วยผงจันทน์หอม หลังจากนั้นก็ตกแต่งร่างกายของพราหมณ์หนุ่มด้วยภูษาภรณ์อันงามระยับเสร็จแล้วก็นำจันทร์สวามินไปยังอีกห้องหนึ่ง ณ ที่นั้นชายหนุ่มแลเห็นหญิงสาวผู้หนึ่ง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นหัวหน้าของบริจาริกาพวกนั้น นางมีความสวยงามทุกสัดส่วนจนหาที่ติมิได้ จนดูราวกับว่า พระธาดาพรหมเป็นผู้สร้างขึ้นมาเป็นสมบัติของโลกโดยแท้ และพระองค์ทรงลืมไปแล้วว่าพระองค์ทรงสร้างนางขึ้นด้วยสสารวิเศษสิ่งใดบ้าง

นางลุกขึ้นอย่างกระฉับกระเฉงวิ่งไปเพื่อต้อนรับชายหนุ่ม และลงไปเชิญเขาให้ขึ้นมาบนบัลลังก์ทองคู่กับนาง และชายหนุ่มก็ได้รับประทานอาหารซึ่งมีรสทิพย์ร่วมกับนาง และกินหมากซึ่งมีรสชาติเหมือนผลไม้ห่าชนิด

ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น จันทร์สวามินตื่นขึ้นก็พบตัวเองนอนอยู่ในเทวาลัยพระศิวะ ไม่มีทั้งนครทอง เทพธิดาและเม้านางบาทบริจาริกาก็มิได้ปรากฏให้เห็นอีก ทันใดฤๅษีก็ออกมาจากอาศรมด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม และถามว่าชายหนุ่มได้ผ่านราตรีนั้นมาด้วยความสุขวิเศษหรือไม่ จันทร์สวามินซึ่งยังมีอาการงวยจับตันชนปลายไม้ติด ตอบว่า “ข้าแต่สาธุผู้ประเสริฐ ด้วยความอนุเคราะห์ของท่าน ข้าพเจ้าหลับอย่างสุขสบายตลอดทั้งคืน แต่ในบัดนี้เมื่อตื่นขึ้นมา นางฟ้าของข้าพเจ้าก็หายไปแล้ว ข้าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างไร ถ้าปราศจากนาง” เมื่อฤๅษีได้ฟังดังนั้นก็หัวเราะด้วยอารมณ์ดี กล่าวพลอบใจว่า “จงอยู่ที่นี้ต่อไปเถิด แล้วเจ้าจะได้พบเห็นสิ่งที่เจ้าปรารถนาทุกอย่างในคืนนี้” เมื่อได้ยินดังนั้นจันทร์สวามินก็ตกลงว่าจะอยู่ต่อไปอีก และด้วยความช่วยเหลือของฤๅษี ทุกสิ่งทุกอย่างก็เกิดขึ้นและเป็นไปเหมือนคืนก่อน ทำให้ชายหนุ่มมีความสุขและเพลิดเพลินไปกับภพมายาทุกคืน

แต่ในที่สุด ชายหนุ่มก็รู้ว่า สิ่งทั้งหลายที่เขาได้พบได้เห็นนั้นล้วนเกิดจากมายาทั้งสิ้น ดังนั้นในวันหนึ่ง ด้วยชะตากรรมบันดาล ชายหนุ่มเข้าไปหาฤๅษีและทำการประจบประแจงให้ฤๅษีพอใจ แล้วกล่าวว่า “ท่านสาธุขอรับ ถ้าท่านจะมีเมตตาสาธุศาสตร์ข้าพเจ้าผู้เคราะห์ร้าย หินมาพึ่งพาท่านเพราะไร้ที่พึ่งอื่นอีกแล้ว ขอท่านจงช่วยอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้า ช่วยส่งสอนวิทยาคมอันยิ่งใหญ่ให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

เมื่อถูกรับเข้า ฤๅษีก็กล่าวว่า “คนอย่างเจ้าเข้าไม่ถึงวิชาชั้นนี้หรอก เพราะมันจะต้องลงไปฝึกถึงใต้น้ำ และระหว่างที่ผู้ฝึกกำลังท่องมนตร์อยู่ใต้ท้องน้ำ รูปีวิทยานี้ก็จะสร้างภาพหลอนให้ปรากฏแก่เขา เช่นทำให้เขารู้สึกเหมือนเกิดใหม่เป็นทารก แล้วเจริญวัยเป็นเด็ก จากนั้นก็เป็นหนุ่มแล้วก็แต่งงานตัวของผู้ทำพิธีจะเกิดจิตหลอนว่าตัวเองมีลูกชาย และลูกชายของเขาจะถูกหลอกให้เกิดความหลงผิดว่า เขามีเพื่อนที่เป็นคนดีคนหนึ่ง และเป็นศัตรูอีกคนหนึ่ง ตัวเขาจะหลงลืมแม้กระทั่งชาติกำเนิดที่บอกให้รู้ว่าตัวเองเป็นใคร ไม่รู้ตัวแม่แต่ว่าตนกำลังร้ายมนตร์ภวานาเพื่อเข้าถึงวิชาอะไร แต่ใครก็ตาม เมื่อรู้สึกว่าเขาได้พากเพียรมาจนถึงยี่สิบปีแล้ว ก็จะกลับคืนสติตามเดิมด้วยมนตร์ของอาจารย์ และจะมีกำลังจิตที่มั่นคง สามารถจดจำชีวิตของตนเองได้ และรู้ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้เกิดจากมายา และถึงแม้ว่าเขาจะตกอยู่ในอิทธิพลของมายา เขาก็รู้จำมันดีที่สุดในที่สุด เขาได้เข้าถึงกองไฟซึ่งเผาไหม้ภพมายาเหล่านั้น และสำเร็จวิชาที่ต้องการในที่สุด หลังจากนั้นเขาจะขึ้นมาจากน้ำ ได้แลเห็นความจริงในที่สุด แต่ถ้าศิษย์ผู้แสวงหาวิชานั้นยังไม่สามารถจะบรรลุถึงวิทยาคมสูงสุดได้ทั้ง ๆ ที่ข้าได้ทุ่มเทให้ทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ข้าก็ต้องพลอยสิ้นสูญไปด้วย บัดนี้ข้าว่าเจ้าก็ได้อวิชาที่ข้ามีจนหมดสิ้นแล้ว จะรื้ออยู่ทำไมเล่า จงรู้ไว้เถาะวาวีทยาของข้าไม่มีวันตายหรอก เจ้าตระหนักดังนี้แล้วก็จงมีความยินดีเถิดว่า ความสุขสมปรารถนาของเจ้านั้นก็จะไม่สิ้นสูญเช่นเดียวกัน”

เมื่อฤๅษีกล่าวดังนี้แล้ว จันทร์สวามินก็ยืนยันว่า “ข้ารับรองว่าข้าสามารถทำตามใจปรารถนาแล้ว ท่านอย่ากังวลไปเลย”

อย่างไรก็ดี รูปีวิทยานั้นเป็นสิ่งที่ใฝ่ใฝ่ ได้รับแล้วก็ปกครองยาก บังคับยาก เมื่อพลังจิตของผู้ฝึกยังไม่เข้มแข็งถึงที่สุดรูปีวิทยาก็หนีไป ต้องฝึกกันต่อไปอีก

ในกรณีของจันทรสวามินก็เช่นเดียวกัน ฤๅษีผู้เป็นอาจารย์รูวาระน้ำจิตของลูกศิษย์ดีว่ายังไม่แกร่งเพียงพอที่จะผจญมาได้ถึงที่สุด จะถูกล่อลวงต่อไปอีกอย่างน้อยก็ระยะหนึ่ง ปาศุบตันักพรตคิดดังนั้นแล้ว ก็เดินไปยังฝั่งแม่น้ำ และกล่าวแก่พรหมณ์ผู้เป็นศิษย์ว่า “ลูกเอ๋ย ขณะที่ย่ำยามหานทรานี้แล้ว เจ้าก็จะได้พบกับมาอันเป็นภาพลวงตาลวงใจ ทำให้เกิดความสงสัยและเข้าใจไปต่าง ๆ นานา เพราะฉะนั้นข้าจะคอยส่งกระแสจิตตรวจดูเจ้าตลอดเวลา เมื่อเกิดติดขัดอันใด ข้าจะช่วยแก้ไขให้เจ้าอยู่บนฝั่งแม่น้ำนี้ตลอดเวลา” เมื่อจอมนักพรตกล่าวดังนั้นก็นั่งลงสำรวมจิตตั้งสมาธิยังจิตใจให้บริสุทธิ์คอยทำอยู่ เพื่อติดตามจันทรสวามินต่อไป ซึ่งฝ่ายจันทรสวามินก็ชำระล้างหัวใจให้บริสุทธิ์ และอมน้ำบ้วนปากหลายครั้งจนสะอาดเรียบร้อย เสรีแล้วพรหมณ์หนุ่มก็เข้ามากระทำการต้อนรับอาจารย์ด้วยความเคารพ แล้วก็โผล่สู่มแม่น้ำคำดิ่งลงสู่ก้นแม่น้ำทันที

เมื่อเขารายมหานทรายูได้แม่นั้น เขาก็เห็นภาพมายาปรากฏขึ้น ทำให้เขาสับสนคิดกำเนิดของตนเองสิ้น เขาเห็นภาพตนเองในชาติกำเนิดใหม่ว่า เขาเป็นคนที่เกิดอยู่ในเมืองอื่นเมืองหนึ่งที่ไม่รู้จัก เป็นลูกของพรหมณ์คนหนึ่ง และตัวเขาค่อย ๆ เจริญวัยขึ้นทีละน้อย ๆ ในที่สุดเขาก็ได้สวมยัชโญปวีตสายธูรามงคลอันแสดงถึงการเป็นพรหมณ์เต็มตัว และเขาได้ศึกษาคัมภีร์ พระเวทตามประเพณีพรหมณ์ด้วย จากนั้นก็แต่งงานมีภรรยา มีชีวิตเป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้างตามฐานะของคนที่ตั้งงานแล้ว ในกาลต่อมาเขาก็มีบุตรชายคนหนึ่งและเขายังอาศัยอยู่ในเมืองนั้น วันวายุด้วยธุรกิจทำมาหากิน เลี้ยงดูลูกชายที่แสนรักและภรรยาที่แสนดี แวดล้อมด้วยพ่อแม่ญาติและบริวารทั้งปวง

ในขณะที่เขาดำรงชีวิตอยู่ตามภพมายานั้น เขาก็เห็นห่างจากความจริงคือชีวิตแท้ ๆ ซึ่งเขาเคยมีอยู่ นักพรตผู้เป็นครูซึ่งส่งกระแสจิตตามไปควบคุมโดยใกล้ชิด มิให้เขาหลงอยู่ในภพมายาที่ทำให้ห่างเหินไปจากความเป็นจริงไปทุกที ทันใดนั้นจันทรสวามินก็ตื่นจากภวังค์ในทันที เพราะกระแสจิตของผู้เป็นครูเข้ามาคุมอยู่โดยเข้มงวด ทำให้เขาได้สติกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง และรู้ว่าแท้จริงสิ่งที่เขาพบพานมาเมื่อครู่ยามนั้นหาได้มีความจริงอยู่เลยแม้แต่น้อย เขาเห็นและรู้สึกไปเองโดยห้วงมายาโดยการหลุดจากมายาทำให้เขาคิดว่าตัวเองสำเร็จแล้ว หลุดพ้นแล้ว บังเกิดความกระหายที่เข้าสู่กองไฟเพื่อหวังวิทยายอันสุดยอดในทันที แต่เขาก็ถูกห้อมล้อมมรรษมะคุ้มครองด้วยเพื่อนอาวโส และเจ้านาย และวงศาคณาญาติ ผู้พยายามจะกีดขวางความสำเร็จของเขา แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าคนเหล่านั้นจะใช้วิธีการล่อลวงเขาสักเพียงไรก็ไม่สำเร็จ ผลสุดท้ายหลังจากถูกเกลี้ยกล่อมให้คลุ้มกับการไปสู่สวรรค์เพื่อความบันเทิงสุขนิรันดร์ ณ ที่นั้น ชายหนุ่มก็ยินยอมพาคนเหล่านั้นไปสู่ฝั่งแม่น้ำ และเตรียมกองไฟใหญ่ที่นั่น จันทรสวามินแลไป เห็นบิดามารดาผู้ชราของตนและภรรยา พร้อมทั้งจะเข้าสู่กองไฟด้วยความเศร้าโศก และบรรดาลูก ๆ ก็ร้องกระจองอแงไปหมด ในความสับสนของเหตุการณ์อันเกิดจากมายานั้น ชายหนุ่มกล่าวแก่ตนเองว่า “อนิจจาเอ๋ย บัดนี้ญาติพี่น้องของเราทั้งหมดกำลังจะตายถ้าเราเข้าสู่กองไฟ และเราก็ไม่รู้เหมือนกันว่า คำมั่นสัญญาของอาจารย์จะจริงหรือไม่จริง จะให้เราเข้ากองไฟอย่างนั้นหรือ หรือเราจะไม่เข้าดีกว่า แต่คิดไปคิดมา คำมั่นสัญญาจะผิดได้หรือ เพราะเท่าที่ท่านสั่งไว้เป็นขั้นตอนมันก็ถูกอย่างที่ท่านว่า เพราะเหตุการณ์เกิดขึ้นสมจริงทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราเข้ากองไฟละ” เมื่อพรหมณ์จันทรสวามินไตร่ตรองโดยตลอดแล้วก็เดินเข้าไปในกองไฟ

ทันใดที่เขาเข้าไปในกองไฟ ชายหนุ่มก็รู้สึกประหลาดใจมาก เพราะไฟนั้นแทนที่จะร้อนแรงผลาญร่างกายดังที่คิด กลับเย็นเยือกเยือกดังหิมะ เขาก็หลุดจากแม่น้ำทันที และมายาทั้งปวงถึงจุดวสาน ชายหนุ่มรีบเดินไปตามฝั่งแม่น้ำเพื่อหาอาจารย์ ในที่สุดก็แลเห็นฤๅษีปาศุบตันั่งอยู่ริมแม่น้ำ ก็เดินเข้าไปลดตัวลงกราบแทบเท้าอาจารย์ และเมื่อผู้เป็นอาจารย์ซักถาม เขาก็บรรยายให้ทราบเรื่องที่เกิดจากมายาทุกสิ่งทุกอย่าง และจบลงด้วยเรื่องไฟเย็น เมื่อได้ฟังดังนี้ ผู้เป็นอาจารย์ก็กล่าวกะเขาว่า “ลูกเอ๋ย ข้าเกรงว่าเจ้าจะทำอะไรผิดตอนร้ายมหาวุฒเสียดระมะมิง หาไม่แล้วไฟจะเย็นสำหรับเจ้าได้อย่างไร ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ปรากฏแก่เจ้าในการแสวงหาวิทยานี้มันต้องผิดพลาดแน่ ๆ” เมื่อจันทรสวามินได้ยินการวิพากษ์ของอาจารย์ ดังนั้นก็ตอบว่า “ท่านสาธุขอรับ ข้าพเจ้าแน่ใจว่าไม่ได้ทำอะไรผิดเลย”

ปาศุบตันผู้เป็นอาจารย์เห็นว่าเรื่องนี้จะมีอะไรที่ผิดความคาดหมายอยู่ จึงตั้งใจจะสืบสวนเพื่อความแน่ใจอีกครั้ง จึงตั้งสมาธิเพ่งรูปรูปร่างให้ปรากฏในฉาน แต่รูปรูปร่างไม่ปรากฏให้ทั้งอาจารย์และศิษย์ ดังนั้นทั้งสองคนก็ได้ประจักษ์ว่ารูปรูปร่างนั้นหนีไปแล้ว ทั้งสองก็เดินคอคดกลับไปอย่างสิ้นหวัง

เมื่อเวลาเล่าเรื่องจบลงก็ตั้งคำถามต่อพระเจ้าตรีวิกรมเสน หลังจากที่ทูลเตือนพระราชอาให้ตระหนักถึงเงื่อนไขที่ไว้ต่อกันมาก่อนว่า “โอ ราชะ ขอได้โปรดแก้ปัญหาให้ข้าหน่อย ทรงเลื่อมลิวว่า ทำไมรูปวิทยาส่งสูญหายไปจากคนทั้งสอง ในเมื่อเขารายมหาเวทอย่างถูกต้องตามที่บรรยายไว้ทุกประการ” เมื่อพระวีรราชตรีย์ได้ฟังคำถามของเวตาลเช่นนั้น ก็ตอบว่า “ข้ารู้ เจ้าจอมขมิงเวทเจ้ากำลังล่อลวงให้ข้าเสียเวลาเปล่า แต่เอาเถอะ ข้าจะตอบเจ้า คนเราจะเข้าถึงความสำเร็จเพราะการปะกอบพิธีรีตองที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียวก็หาไม่ได้ ทั้งนี้วันไวเสียแต่ว่า จิตของเขามั่นคงเด็ดขาด ตั้งอยู่ในความกล้าหาญอันไร้มลทินโทษโดยสิ้นเชิง ไม่หยุดยังรือรือในการตัดสินใจให้แน่วแน่ ปราศจากความกวัดแกว่งไม่แน่นอน ถึงแม้ครูของเขาจะส่งพลังจิตไปช่วยแล้วก็ตาม ดังนั้น มหาเวทที่เขาทำอยู่จึงไม่ทำให้เขาได้บรรลุความสำเร็จ ส่วนครูของเขาเองก็สูญเสียนางาในการควบคุมมายาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะเขาให้สิ่งที่ต่อคนที่ไม่สมควรจะได้รับ”

เมื่อพระราชอาทรงอธิบายดังนี้ เวตาลผู้ยิ่งใหญ่ก็ละจากพระอัสสาของพระราชอาทันที ด้วยมนตร์เวทที่กำบังสายตามิให้ใครเห็น กลับคืนไปสู่สำนักของตน ทำให้พระราชอาต้องเสด็จกลับไปจับตัวมันมาอีกครั้งหนึ่ง